

Proč je rok 1968 relevantní v regionálním kontextu?

Michal Vít

Historické události jsou hlavními nástroji utváření identity nejen v národním, ale také regionálním rozsahu. Tlak na formování identity se zvyšuje ruku v ruce s rostoucí společenskou poptávkou po obraně vlastních „kořenů“. Z regionální perspektivy události roku 1968 v Československu nabízí příležitost nikoli jen retrospektivně pohlédnout na dědictví, ale hlavně se podívat, jaký význam rok 1968 má v regionálním kontextu. Však je otázka polské účasti na srpnové invazi stále ještě raději nevyřčenou potupou, než-li apologeticky opomíjenou událostí. Jaký má rok 1968 tedy význam? Jak jsou tyto události tematizované v bilaterálním kontextu?

Při pohledu na vývoj 20. století lze současné posilování regionální identity označit za úspěšné. Nejen, že dochází k pozvolnému sbližování zemí sdílející obdobné dědictví nedávné historie, ale tato spolupráce je zejména ukázkou, že lze překonat rozdílné pohledy na období, kdy docházelo k formování národních států, ačkoli pod taktovou komunistických režimů. Středoevropský region se v obecné rovině nachází v nesouladu integrujících a dezintegrujících prvků utvářejících povědomí o sounáležitosti. Pro utváření této sounáležitosti je proto potřebné, aby docházelo k integraci prvků a oblastí, které nejsou předmětem přehnaného tlaku nebo velkých očekávání. Jinými slovy by integraci mělo docházet v oblastech, které utvářejí přirozený kontakt mezi jednotlivými zeměmi. V případě sousedských Česko-polských vztahů se nejedná pouze o umělé vytváření regionální identity bez širších vazeb na historický

a společenský vývoj. Touto vazbou je bezpochyby poválečná minulost – nejen sdílená minulost komunistického režimu, ale také následný společný zájem v podobě integrace do NATO a EU. Lze s trochou nadsázky říci, že právě sdílená zkušenost se stala jedním z hlavních faktorů utvářejících pojetí novodobé V4 identity. Jinými slovy, jedná se o prvek na politické a ideologické bází, který silně utváří pocit sounáležitosti.

Historikové vyzdvihují roli sdílené středověké historie na formování středoevropského povědomí a faktor Habsburské monarchie jako integrujícího prvku. Do širšího povědomí společnosti vstupují společně Česko-polské zájmy formou sdílené komunistické zkušenosti, do jisté míry nucené spolupráce a následně společného integračního úsilí do Evropské unie a NATO. Jak se tedy promítne politická poptávka uplynulé dekády ve formě společné integrace, společné vyhledávání zájmů do rámování (regionálního) dědictví roku 1968?

Výročí událostí roku 1968 nabízí příležitost pohlédnout na tuto historickou zkušenost z hlediska současné historické narace. Za situace, kdy je jak v Polsku, tak České republice soustavně oslabována lidskoprávní perspektiva změny režimu v roce 1989, vyvstává velký otazník, jak bude rok 1968 v obou zemích rámován. Apologeticky? S pocitem viny či snad s omluvou? Výročí také ukáže, nakolik je z hlediska utváření regionální identity nosná myšlenka boje za svobodu a demokracii. To, co pojilo oba státy od roku 1990, se opovážlivě rozplývá. Společné zájmy Polska a České

republiky se v kontextu EU a NATO se stále více a více rozcházejí a vzájemné vztahy ne a ne nalézt společný pozitivní politický cíl. Z tohoto hlediska není obtížně představitelné, že rok 1968 bude z regionálního pohledu spíše formálním výročím bez možnosti využít potenciálu sdílené historické narace.

Události roku 1968 zásadním způsobem přispěly k formování regionálního povědomí na Ostravsku a v polském Slezsku. Byl to mimo jiné okamžik, kdy se Ostravsko dostalo do víru dějin, o které vlastně až tak příliš nestálo. Sounáležitost na regionální identitu silně zaměřeného Ostravska s Prahou však nabrala zcela jiný směr. Z hlediska sousedských vztahů se najednou začalo hovořit o zradě a ponížení, které bylo směřováno vůči stejnému nepříteli –

komunistickému režimu. Paradoxně sovětská invaze napomohla k tomu, že Ostravsko bylo konfrontováno sdílenou historickou zkušeností, které vedlo k formování české identity v etnicky velmi pestrém regionu. Z polské strany se tak byla otevřena cesta ke sdílené historické zkušenosti, které se naopak stydělo za účast Polska na invazi.

Při pohledu na tyto události z trochu větší perspektivy se nabízí otázka, zda v situaci, kdy slábne národní historická narace o boji za svobodu a demokracii, nepřináší povzbudivý pohled spíše regionální zkušenost. A právě ta se může stát elementem, který formuje místní (přeshraniční) povědomí.